

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

Περίοδος 2019-2020

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΛΓ' ΚΥΚΛΟΣ

Συνάντηση 8^η

Πέμπτη, 23 Ιανουαρίου

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Κύκλος Δ'

*

Σπαρτιατική Τριλογία

Συνάντηση 5^η

Παρασκευή, 24 Ιανουαρίου

*

*Συμπληρωματικές Ειδικές Εκδηλώσεις
Σάββατο 25 και Κυριακή 26 Ιανουαρίου*

I

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

*Συγκριτικές Διαχρονικές
Μεταφιλοσοφικές Έρευνες
στην Ανθρώπινη Μοίρα*

*Μέρος I**Γενική Μορφολογία της Ύπαρξης*

Στο πρώτο μέρος της φετινής περιόδου μίλησα για τις γενικές δομές της ανθρώπινης ύπαρξης. Μπαίνουμε τώρα στο δεύτερο μέρος της έρευνας που ονομάζω Ειδική Μορφολογία της Ιστορίας: αναζητούμε την μορφή της ιστορίας για να ανακαλύψουμε το νόημα και τον σκοπό της.

Πάλι θα αρχίσουμε με τρία θεμελιακά ερωτήματα: Τι είναι ο άνθρωπος, Τι είναι η ιστορία, και Τι είναι ο πολιτισμός. Και σύμφωνα με τον κλασσικό τρόπο, το ερώτημα Τί είναι το Α, έχει πραγματική μορφή το ποια είναι η σχέση του Α προς το Είναι.

Ξεκινάμε με το πρώτο, στην τακτική συνάντησή μας αυτής της Πέμπτης.
Τίτλος:

Είναι και Άνθρωπος:

Τί Είναι ο Άνθρωπος;

***

Η ομιλία θα γίνει την Πέμπτη 23 Ιανουαρίου, 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης (2^{ος} όροφος, Πλατεία Γεωργίου Α').

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

II

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

ΑΠΟΛΛΩΝ ΕΠΙΦΑΝΗΣ

Σπάρτη Οδηγός, «Ελλάδος Ακρόπολη»

*Κριτική Πολιτιστική και Πολιτική Ιστορία
του Ελληνισμού στους Αρχαϊκούς Χρόνους
(7^{ος} – 6^{ος} αιώνας π.Χ.)*

*II. Ο 7^{ος} Αιώνας π.Χ.:
Το Στήσιμο του Δωρικού Άξονα*

Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΣΠΑΡΤΗ

Εισαγωγή στην Τριλογία

Ποιητικότητα – Αχρηματία - Ανομία

Η αρχαία Σπάρτη είναι παρανοημένη, παρεξηγημένη και υποβαθμισμένη από την νεωτερικότητα, μέχρι του σημείου να δημιουργείται πια μια νέα

προσέγγιση, και να γράφονται σχετικά βιβλία υπό το πνεύμα της, για μια «άλλη Σπάρτη», χωρίς και αυτές οι προσπάθειες να αγγίζουν τον πυρήνα του ζητήματος. Χρειάζεται μια συνολική επανάσταση στην σκέψη μας για την Σπάρτη. Με βάση την συγκριτική εξέταση των πηγών και των αρχαιολογικών δεδομένων

Ως συνήθως, στην σύγχρονη Ελλάδα ανεπάρκειες της νεωτερικότητας γιγαντώνονται σε μονοσήμαντες καρικατούρες. Τετριμμένες ιδέες και ρητορικά σχήματα για μια Σπάρτη στρατοκρατική και πολεμοχαρή, για μια φιλόνομη πόλη, για Σπαρτιάτες με κορόνα τον νόμο, πειθαρχικούς στους άρχοντες και υπάκουους στην εξουσία, μετρημένους και οπαδούς της αυστηράς ηθικολαγνείας, ανδρειότατους φιλοπάτριδες νοικοκυραίους ή και από το άλλο μέρος Γνωστικούς Γνώσης προωθημένης – τέτοιες απλοϊκές προκαταλήψεις παραμορφώνουν και εξευτελίζουν την εικόνα του Σπαρτιατικού θαύματος. Από την περιωπή κοσμοϊστορικού φαινομένου, η Σπάρτη καταντά μια κοινή κοινωνία της μετριότητας πολεμικά κουρδισμένης ή μυστικά προικισμένης. **Και αυτοί που επαινούν και αυτοί που κατακρίνουν την Σπάρτη, επαινούν ή κατακρίνουν την ίδια πλαστή εικόνα της. Αξιολογούν οι μεν και απαξιώνουν οι δε την ίδια φαντασία της Σπάρτης, όχι την Λακεδαιμόνια πραγματικότητα.**

Η Σπάρτη συνιστά μια μοναδική ιδιαιτερότητα, ένα αρχέτυπο τρόπου βίου και υψηλού πολιτισμού, του οποίου οι μορφές εστιάζονται στην πραγματώσιμη τελειότητα της ανθρώπινης ύπαρξης κατά σώμα και νου στην Απολλώνια πνευματικότητα του κάλλους.

Μιλώντας για Σπάρτη εννοούμε βασικά την αναπτυσσόμενη και ακμάζουσα Σπάρτη από την Λυκούργεια Τάξη (προς το τέλος του 9^{ου} π.Χ. αιώνα, ενδεικτικά 823 π.Χ., σύμφωνα με την κρατιστεύουσα χρονολογική ρύθμιση) προς το Πάγωμα της Μορφής (κατά τα μέσα του 6^{ου} αιώνα, σημαδιακά 556 π.Χ., εφορεία Χίλωνος). Και κατά δεύτερο λόγο, την περίοδο της *sui generis* Λακεδαιμόνιας ηγεμονίας από τότε (556 π.Χ.) μέχρι την κατάρρευση της Σπαρτιατικής Μορφής με την συγκλονιστική ήττα στην Μάχη των Λεύκτρων (371 π.Χ.). Την ακολουθήσασα παρακμή της Σπάρτης, την απεγνωσμένη προσπάθεια ανανέωσής της, την συντριβή

της και την σχηματική παλινόρθωσή της στα πλαίσια της Ρωμαϊκής ηγεμονίας και αυτοκρατορίας, δεν αξιολογούμε παρά καθ' όσον παρέχουν εξ αντιθέτου και εκ παραφθοράς στοιχεία προς συμπλήρωση της εικόνας της πρωτοτύπου Λακεδαίμονος.

Η Σπάρτη της ακμής είναι μια πόλη της ποίησης, της μουσικής, του χορού, της πλαστικής δημιουργίας.

Εκεί γεννάται

- η μορφή της λυρικής ποίησης (Αλκμάν),
- η πρώτη (Τέρπανδρος) και η δεύτερη (Θαλήτας, Ξενόδαμος, Ξενόκριτος, Πολύμνηστος, Σακάδας) κατάσταση της μουσικής και η ιδιαίτερη καλλιέργειά της [Πλούταρχος, *Περί Μουσικής*, 9; Αθήναιος ΙΔ', 632f-633a; Πρατίνας, Fr. 2 Diehl: *Λάκων ό τέττιξ εϋτυκος ές χορόν*; cf. Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, 1339a41-1339b4],
- εκεί η όρχηση είναι τρόπος ζωής [Αριστοφάνης, *Λυσιστράτη*, 1303-1319; v. esp. 1305-7: *ώς Σπάρταν ύμνίωμες, / τᾷ σιῶν χοροὶ μέλοντι / καὶ ποδῶν κτύπος*. – Ο Λύσανδρος, κύριος εκφραστής της στρατηγική ισχύος μιας αληθινά ηγεμονικής Σπάρτης, στο επίγραμμα για τον ανδριάντα του που συνέθεσε ο Ίων ο Σάμιος μετά την νίκη επί των Αθηνών, χαρακτηρίζει την πόλη του, *Ελλάδος ακρόπολιν, καλλίχορον πατρίδα* (Ίων p. 87 Diehl). Από τα τρία είδη της λυρικής ορχήσεως, τα δύο είναι Σπαρτιατικά, η πυρρίχη και η γυμνοπαιδική, Αριστόξενος, Fr. 103; 108 Wehrli; cf. Πρατίνας Fr. 1.18 Diehl: *Δώριον χορείαν*],
- εκεί αναδύεται η γλυπτική «μορφή» (σειρά ορειχάλκινων ειδωλίων στην Ολυμπία) και η μνημειακή πλαστική (Κούρος της Φιγαλείας), [δείτε σχετικές μελέτες μου],
- εκεί οι εορτές του κάλλους και του «τέλους» στα στάσιμα του χρόνου διακόπτουν τον χρόνο και τις ανάγκες του (οι τρεις μέγιστες Απολλώνιες γιορτές του καλοκαιριού – Υακίνθια, Γυμνοπαιδιαί, Κάρνεια – και οι δυο της Αρτέμιδος φθινόπωρο, των παρθένων, και άνοιξη, των εφήβων), σηματοδοτούν την αιωνιότητα μέσα στον χρόνο [δείτε τις μελέτες μου για την «Λακεδαίμονα εορτάζουσα»].

«Τέλος», τελειότητα, κάλλος, η χαρά της «ευεστούς» (ευεστῶ, το να είσαι καλά, να ίστασαι καλά, να βρίσκεσαι στην ακμή της ύπαρξής σου), το μειδίαμα του Κούρου, του ινδάλματος αυτού της αισθητής αιωνιότητας, - και η παιδιά της επί-δειξης της ώρας της τελειότητας, - με αυτά τα ουσιώδη γνωρίσματα προβάλλεται και αναγνωρίζεται η τρίτη και τελεσφόρος φάση της ανθρώπινης αυτοπραγμάτωσης, η Επανάσταση του Ελληνισμού κατά την Δωρική πνοή της.

Η χαρά του κάλλους, το καλώς έχειν της τελειότητας, το μειδίαμα των κούρων, η ανέμελη παιδιά της υπεραναβλύζουσας ακμής, η εφηβική αμεριμνησία και υπερηφάνεια, η εορτή του βίου – ιδού τα χαρακτηριστικά της Σπαρτιατικής ζωής.

Εις αιώνιο μνήμη σημαντικής στρατιωτικής νίκης θεσπίζονται οι Γυμνοπαιδιές, τα παιχνίδια των κούρων ανυψωμένα εις επιδείξεις υπερτάτης τέχνης χορευτικής γυμνασίας υπό μουσική πανδαισία,- η σπουδαιότερη εορτή της Λακεδαιμόνος. [έορτή δὲ εἴ τις ἄλλη καὶ αἱ γυμνοπαιδῖαι διὰ σπονδῆς Λακεδαιμονίοις εἰσὶν, Πausanίας III, 11, 9].

Ακόμη και η φοβερή γενετήσια μείξη με τον φρικτό τόκο, πρώτα μεταμορφώνεται με την μαγεία της χρυσής Αφροδίτης, εν συνεχεία δε και αποφασιστικώτερα, αποσυνδέεται από την Ερωτική πνοή και εκστατική ιερή μανία.

Στην μέση των κοσμικών σφαιρών βρίσκεται η μεγάλη θεά του γίγνεσθαι, η Αφροδίτη.

ἐν δὲ μέσῳ τούτων δαίμων ἧ πάντα κυβερνᾷ·

πάντη γὰρ στυγεροῖο τόκου καὶ μίξιος ἄρχει

πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγῆν τὸ τ' ἔναντίον αὖτις

ἄρσεν θηλυτέρῳ

Παρμενίδης DK28 B12.3-6

Η Αφροδίτη όμως είναι η αυτή προς την Περσεφόνη, όπως στα Λακωνικά Ανάγλυφα.

αὐτὰρ ὑπ' αὐτὴν ἐστὶν ἀταρπιτὸς ὀκρυόεσσα,

κοίλῃ, πηλώδης· ἢ δ' ἡγήσασθαι ἀρίστη

ἄλσος ἐς ἱμερόεν πολυτιμήτου Αφροδίτης.

Παρμενίδης DK28 B20 (το απόσπασμα είναι φυσικά γνήσιο)

Η φρικτή, γουβωτή, λασπωμένη οδός προς την Περσεφόνη πηγαίνει στο πολυπόθητο ἄλσος της Αφροδίτης.

Αλλά παρά την ταυτότητα αυτή γενεσιουργού αρχής και βασίλισσας του θανάτου (συμμετρική αντίστιξη στην ταυτότητα Διονύσου και Ἄδη), το Ελληνικό πνεύμα μετουσίωσε την Αφροδίτη από φοβερή ανάγκη σε παιχιδιάρικη ευχαρίστηση. Ο Ησιόδειος μύθος (Θεογονία, νν. 188-206) την έχει να γεννάται από τον σπερματικό αφρό των αποκοπέντων αιδοίων του Ουρανού (όνομα και πράγμα: εξ αφρού αλλά και η οδός και ο οδίτης του αφρού, Αφροδίτη φαλλικό σύμβολο). Και οι αρμοδιότητές της μεθίστανται από γενετήσιας ορμής εις χαριτόβρυτο χαμογελαστή τερπωλή:

ταύτην δ' ἐξ ἀρχῆς τιμὴν ἔχει ἡδὲ λέλογχε
μοῖραν ἐν ἀνθρώποισι καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
παρθενίους τ' ὀάρους, μειδήματά τ' ἐξαπάτας τε
τέρψιν τε γλυκερὴν φιλότητά τε μειλιχίην τε.

Ησιόδος, Θεογονία, νν. 203-6

Και ακόμη περισσότερο, σε δεύτερο επίπεδο, ο Έρως κατά την Δωρική πνοή διακρίνεται και διαχωρίζεται από την Αφροδίτη ουσιούμενος στην έμπνευση του κάλλους και στην απόλαυση της παιδιάς της «ωραίας» ακμής. Τραγουδάει ο πρωταίτιος του λυρισμού Αλκμάν:

*Ἀφροδίτα μὲν οὐκ ἔστι, μάργος δ' Ἔρως οἷα <παῖς> παῖσδει,
ἄκρ' ἐπ' ἄνθη καβαίνων, ἃ μὴ μοι σίγηις, τῷ κυπαιρίσκῳ*

Αλκμάν Fr. 147 Calame = Fr. 58 Page, Campbell

[Σχετίστε τον ἄϊτη και τον εἰσπνήλα του Δωρικού έρωτα. Και διαπρεπόντως τον λόγο του Πλάτωνα:

... περὶ τῆς τετάρτης μανίας, ἣν ὅταν το τῇδὲ τις ὁρῶν κάλλος, τοῦ ἀληθοῦς ἀναμιμνησκόμενος, πτερῶται τε και [ἀναπτερούμενος] προθυμούμενος ἀναπτέσθαι, ἀδυνατῶν δέ, ὄρνιθος δίκην βλέπων ἄνω, τῶν κάτω δὲ ἀμελῶν,

αἰτίαν ἔχει ὥς μανικῶν διακείμενος, ὥς ἄρα αὕτη πασῶν τῶν ἐνθουσιάσεων ἀρίστη καὶ ἐξ ἀρίστων τῶ τε ἔχοντι καὶ τῶ κοινωνοῦντι αὐτῆς γίγνεται, καὶ ὅτι ταύτης μετέχων τῆς μανίας ὁ ἐρῶν τῶν καλῶν ἐραστὴς καλεῖται.

Πλάτων, Φαιδρος, 249D-E].

[Η γυμνή ουσία του ενός «τέλους», φανερούμενου στην σωματική τελειότητα, του Δωρικού αντιπαρατίθεται, αλλά και συμπληρούται, βέλτιστα προς την καταποίκιλτο διακοσμητική πολυ-τέλεια του Ιωνικού, αν εικονίσουμε αφ' ενός τις Σπαρτιατικές Γυμνοπαιδιές για τον Πυθαέα Απόλλωνα, αφ' ετέρου τις εορτές των Ιώνων για τον Δήλιο Απόλλωνα. Καίρια είναι η περιγραφή των τελευταίων στον Ομηρικό Ύμνο προς τον Απόλλωνα:

ἀλλὰ σὺν Δήλῳ, Φοῖβε, μάλιστ' ἐπιτέρπεται ἦτορ,

ἐνθα τοι ἔλκεχίτωνες Ἰάονες ἡγερέθονται

αὐτοῖς σὺν παίδεσσι καὶ αἰδοίης ἀλόχοισιν.

οἱ δέ σε πυγμαχίῃ τε καὶ ὀρχηθμῶ καὶ ἀοιδῇ

μνησάμενοι τέρπουσιν, ὅταν στήσωνται ἀγῶνα.

φαίῃ κ' ἀθανάτους καὶ ἀγήρωις ἔμμεναι αἰεί,

ὅς τότ' ἐπαντιάσει', ὅτ' Ἰάονες ἀθρόοι εἶεν·

πάντων γάρ κεν ἴδοιτο χάριν, τέρψαιτο δὲ θυμόν

ἄνδρας τ' εἰσορόων καλλιζώνους τε γυναῖκας,

νῆας τ' ὠκείας ἡδ' αὐτῶν κτήματα πολλά.

Ομηρικός Ὑμνος εἰς Απόλλωνα, νν. 146-155

Η εορτή της αιωνιότητας: μοιάζουν αθάνατοι και αγέραστοι να είναι οι εορτάζοντες την τελειότητα, τέρποντες τον θεό και τερπόμενοι οι συμμετέχοντες. Μαζύ με τους αθλητικούς, χορευτικούς και μουσικοποιητικούς επιδεικτικούς αγώνες (η Δωρική ουσία) ο Χίος αοιδός

προσθέτει και την διακοσμητική ενδυμασία του πλούτου, της πολυτέλειας, της οικογενειακής σύμφυσης. Το Ιωνικό προσαρμοστικό μοντέλο αποκαλύπτεται έτσι στην χαρακτηριστική του δομή, όπως και ο Ιωνικός κίων χαριτώνει την γυμνότητα του Δωρικού].

*

Η τελειότητα της μορφής δυναμοποιεί κάθε φυσική λειτουργική επιτηδειότητα. Από το κάλλος απορρέει η βέλτιστη ετοιμότητα όλων των ικανοτήτων που χαρακτηρίζουν το ον. Η μορφολογική αριστεία του όντος εδράζει την λειτουργική αριστεία του. Η αρμονία που συνιστά το κάλλος της μορφής εκφράζεται ως αρετή στην λειτουργική ικανότητα – η ίδια ρίζα σημαίνει και στις δυο λέξεις, αρμονία και αρετή, η ρίζα με το νόημα της μορφής του κάλλους. Γιατί το απόλυτο ταίριασμα των μερών ενός όλου μεταξύ των και προς την ολότητα, η ακριβής συναρμογή των μελών του σώματος στο ολοκλήρωμά τους έτσι ώστε να συγκροτείται και να συνέχεται η ενότητα της μορφής του, η αρμονία της σύνθεσης περιγραμμάτων, επιφανειών και όγκων του σώματος – αυτά αποτελούν το κάλλος της μορφής του. Οι ενέργειες λοιπόν του όντος δεν είναι παρά η επίδειξη της μορφής του στον χρόνο.

Το κάλλος της μορφής επιδεικνύεται στην κίνηση. Και της κίνησης τα είδη υπακούουν στην ίδια αρετή της ικανότητας, γιατί επιδεικνύουν στην δράση την ίδια αρμονία του κάλλους. Είδη δε είναι η αγωνιστική, η ορχηστική και η μαχητική.

Ή δηλαδή η τελειότητα της μορφής θα επιδεικνύεται σε ρητά έργα (επιλεγμένα εις τρόπο που να αναδεικνύει την υπεροχή της μορφής), και έχουμε τους γυμνικούς αγώνες ·

ή θα αναφαίνεται στην άεργη κίνηση, διαδηλώνοντας την καθαρή μορφή κάλλους της κίνησης μιας σωματικής μορφής κάλλους, και απολαμβάνουμε τον χορό ·

ή θα διεγείρεται υπερεντεινόμενη εις μαχητήριο κινδύνευμα θανάτου, και τότε βλέπουμε πολεμική σύρραξη.

Η ίδια ανδρεία (η Ομηρική ανδρότης) συνιστά και τις τρεις αριστείες, την αθλητική, την ορχηστική και την μαχητική, η ίδια αρρενική

αρετή, η ίδια επιδεικτική τελειότητα της ίδιας τέλει μορφής. Έχουμε εδώ την μια διάσταση της ουσίας της Σπάρτης. Η γυμναστική του σώματος εις ανάδειξη της μορφής του κάλλους καλλιεργεί την αγωνιστική, την ορχηστική και την πολεμική αρετή.

Αλλά ο άνθρωπος είναι σώμα και πνεύμα σε μια αδιάλυτο ενότητα. Το πνεύμα διαπερά κάθε ίνα του σώματος και το σώμα πνευματούται ουσιωδώς μετέχον στην ζώσα πνοή. Στην υπαρξιακή ρίζα μας σώμα και πνεύμα ταυτίζονται απόλυτα. Κάθε δυισμός είναι ανυπόφορος για τον αυθεντικό Ελληνισμό. Στην οντολογική επιφάνεια, σώμα και πνεύμα συμπίπτουν στο κάλλος. Το κάλλος είναι το απόλυτο αισθητό και το απόλυτο νοερό. Η Μορφή ενώνει αδιαχώριστα σώμα και πνεύμα. Στο κάλλος της μορφής αποκαλύπτεται το Απόλυτο, φαίνεται προνομιακά το Είναι, γίνεται παρούσα η αιωνιότητα, επιδεικνύεται ο Θεός. Ιδού η δεύτερη διάσταση του Σπαρτιατικού θαύματος. Η σωματική τελείωση κατά την νεότητα οδηγεί στην πνευματική τελείωση κατά την ωριμότητα.

Η δε πνευματική τελείωση έχει κύρια κατά φύσιν έργα την ποίηση και την τέχνη, ειδικά μάλιστα την λυρική ποίηση και την πλαστική, δομές και λειτουργίες δηλαδή όπου η Μορφή δεν είναι απλώς το υπερανέχον θέμα αλλά αποτελεί το αποκλειστικό ζητούμενο. Η ιδεολογία του κάλλους βρίσκει έκφραση στις μορφές της λυρικής ποίησης, της μουσικής και της γλυπτικής. Ποίηση και μουσική, η μελική ποίηση και το μέλος, φανερώνουν με τις μορφές τους σε όραση και ακοή, σε νοερή όραση και νοερή ακοή όσο και σε ορατό νου και ακουστό, το Δωρικό βίωμα του «τέλους», και τον τρόπο ζωής, την βιοθεωρία, που το εκφράζουν ως πραγματώσιμη και πραγματοποιημένη ιδέα. Η πραγματική ζωή της Σπάρτης είναι η συνεχής εορτή της αιωνιότητας, αυτή που ανάγει τον χρόνο στην αρχή και ουσία του. Η δε πλαστική αποκορυφώνει την πραγματική γυμναστική τελειότητα στην περιωπή της ιδέας, στην θεία υπεροχή. Και φτάσαμε στην τρίτη διάσταση του Σπαρτιατικού τρόπου. Η υψηλή τέχνη σε λυρική ποίηση και γλυπτική αποτελεί την πνευματική τελείωση η οποία συμμετέχει ουσιωδώς στην καλλιέργεια της σωματικής τελειότητας κατά την νεότητα, ενώ ταυτόχρονα το έτσι επιτυγχανόμενο κάλλος της σωματικής μορφής ευοδώνει με την σειρά του την ανάπτυξη της πνευματικής δημιουργίας κατά την ωριμότητα.

Τα άλλα έπονται φυσικά. Ο Δωρικός «κόσμος» της πόλης. Η εξωτερική πολιτική της Σπάρτης. Η «λακωνική» σοφία, όπου αντί της επιχειρηματολογίας και της ανάλυσης επιτυγχάνεται η καίρια επιφάνεια της αλήθειας σε μια πυκνή και μεστή συνθετική διατύπωση οιονεί εν αρχετύπω. Όπως στην μελική ποίηση σε σχέση προς την επική, και όπως στην αφοριστική αποκάλυψη σε σχέση προς τον εν διεξόδω λόγο. Και ούτω καθ' εξής.

[Ήδη στον Αλκμάνα βρίσκουμε την συνείδηση της στενής σχέσης του μέλους προς την πολεμική ανδρεία:

έρπει γὰρ ἄντα τω σιδάρω

τὸ καλῶς κισαρίσδην

Αλκμάν Fr. 143 Calame = 41 Page, Campbell

Πάει να βρεί και να σταθεί ίσα και ισάξια πρόσωπο προς πρόσωπο με τον σίδηρο (τα όπλα) το καλώς κιθαρίζειν (η ποιητική μουσική, το μέλος). Cf. Ιλιάς, 24, 630: *θεοῖς ἄντα ἔωκει, ἔμοιαζε ὁμοῖος με τοὺς θεοὺς, ικανός να σταθεί απέναντί τους.*

Cf. Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 21,6; *Περί της Αλεξάνδρου τύχης ή αρετής*, 334E-335A.

Τον Σπαρτιατικό συνδυασμό ρωμαλέας ακμής των νεαρωδών, υψηλής τέχνης και ευθείας ανοικτής τάξης δικαίου υμνεί ο Τέρπανδρος:

ἐνθ' αἰχμὰ τε νέων θάλλει καὶ Μῶσα λίγεια

καὶ Δίκα ἐὺρνώγνια, καλῶν επιτάρροθος ἔργων

Τέρπανδρος, Fr.5 Gostoli

Ο Ίβυκος ζωγραφίζει μια ευφρόσυνη εικόνα της δοξασμένης για τους άνδρες της Σπάρτης, με χορούς και ιππασίες παρά τον Ευρώτα, με θαυμάσια τοπία από του κήπους της πεδιάδας μέχρι τα δάση των ελάτων ψηλά στον Ταύγετο, με αγώνες πάλης και δρόμου, με κάλλος, παρουσία θεών και βασιλεύουσα την Θέμιδα. Παπυρικά σπαράγματα μένουν για να πάρουμε μια ιδέα του ύμνου αυτού εις Σπάρτην:

κ]υδιάνειραν α[ί]έν
 Λακ]εδαίμονα ναίο[υσιν
 ]·ς τε χοροῖς ἵππο[ισί τε
 ]αν βαθὺν Εὐ-
 ρώταν περ]ί τ' ἀμφί τε θαῦμα[
 ] ἄλσεα λαχνάεντ' ἐλ[ατᾶν
 κά]πους ·

ἔνθα παλαι]μοσύναι τε και δρ[όμωι
 ταχ]υτᾶτ' ἐς ἀγῶν' ἐπασ[κ
 ]ν πατέρων ἰδήρα[τ
 ]νια
 ]γε θεῶν [π]άρ', ἔστι δέ
 ] ἔσσα[μένα] Θέμις κα[
 Ἰβυκος, 382A(i) 29-41

Και την σφραγίδα βάζει μεγαλόπρεπα ο τελευταίος της εννεάδας των
λυρικών Πίνδαρος:

ἔνθα βουλαὶ γερόντων
 καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί,
 καὶ χοροὶ καὶ Μοῦσα και ἀγλαῖα
 Πίνδαρος Fr. 199 Maehler

***

Μία από τις (Μικρές) Ρήτρες του Λυκούργου ήταν “μη χρήσθαι νόμοις εγγράφοις”.

Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 13, 1-4. Cf. *Αποφθέγματα Λακωνικά*, 8, 227B; Πλάτων, *Νόμοι*, 793Asqq.; Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, 1309a12sqq.

Για την Σπαρτιατική τάξη που δεν εβασίζετο ούτε στους νόμους ούτε στην υπακοή, ούτε στο εσωτερικό ούτε στο εξωτερικό, κλασσική είναι η διαπραγμάτευση από τον Πλούταρχο, *Λυκούργος*, 30. Cf. Ξενοφών, *Λακεδαιμονίων Πολιτεία*, 14.

*

Ισοκληρία των Ομοίων (Δεύτερος μεγάλος θεσμός του Λυκούργου) και απουσία χρυσού και αργυρού νομίσματος. Χρήση σιδηρού. Ο Δελφικός χρησμός: *ἄ φιλοχρηματία Σπάρταν ἔλοι, ἄλλο δὲ οὐδέν*.

Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 8-9; 30, 1-2; Ξενοφών, *Πολιτεία Λακεδαιμονίων*, 7; Πολυδεύκης, *Ονομαστικόν*, 7, 105; «Πλατωνικός» *Ερυσίας*, 400B.

Για τον χρησμό, No. 222 Parke-Wormell.

***

III

Στις τακτικές μας συναντήσεις αυτόν τον καιρό μιλάω για την Σπαρτιατική Κοσμογονία που έστησε τον νέο, τρίτο κοσμοϊστορικό νοηματοδοτικό άξονα για να ησυχάσει το τεταραγμένο ον, ο άνθρωπος. Ανέλυσα την προηγούμενη φορά το γεγονός της ανάδυσης της πλαστικής μορφής, ως πρώτη μορφοποίηση του Δωρικού βιώματος του κάλλους στην σφαίρα του υψηλού πολιτισμού. Επικεντρώθηκα στην ουσία και υπαρκτική δομή του φαινομένου, υποσχέθηκα δε σε προσεχή συνάντηση να ξανατρέξουμε τον ίδιο δρόμο προσέχοντας τώρα τις συγκεκριμένες διαδικασίες στον χρόνο που έκαναν να επιφανεί η γλυπτική Μορφή ως αρχέτυπο τελειότητας, και με συνεχή ροή σχετικών εικόνων για την αισθητή σύλληψη ενός αισθητού θαύματος κολοσσιαίων πολιτισμικών διαστάσεων. Θα το κάνουμε σε προσεχή ειδική εκδήλωσή μας.

Αυτήν την Παρασκευή, θα αναλύσω μια δεύτερη πτυχή της Σπαρτιατικής Κοσμογονίας που εισήγαγε την Μορφή στην ιστορία. Πρόκειται για την Μελική Ποίηση, την Μουσική και την Όρχηση. Θα επιμείνω στην σημασία της αντίστιξης της προς την Επική Ποίηση, που είναι Ιωνικό δημιούργημα υπό την Δωρική πνοή.

Θεματικός τίτλος της ομιλίας μου είναι:

Σπαρτιατική Κοσμογονία II:

Γέννηση και Πρώτη Ακμή της Λυρικής Ποίησης και του Μέλους

(Ποίηση, Μουσική, Χορός)

***

Η ομιλία θα γίνει την Παρασκευή 24 Ιανουαρίου, 8.30 το βράδυ στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του Παλαιού Δημαρχείου. Το Δημαρχείο αλληλοκοιτάζεται με το Αρχαιολογικό Μουσείο, έστω νοερά τώρα. Εξ αρχής η ρύθμιση του κεντρικού πάρκου αλλά και το συνολικό πλάνο της κατοίκησης είχε συλληφθεί έτσι ώστε να καλλιεργεί τη σχέση της αρχαίας προς την νέα Σπάρτη. Ο εναρμονισμός λοιπόν λόγου που θα διεξοδεύσουμε, χώρου και αρχικής ιδέας είναι δυναμικός.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

***

IV και V

Μια τριλογία θα αναπτυχθεί και αυτήν την εβδομάδα – εγχείρημα επανοικείωσης τη; Αληθινής Αρχαίας Σπάρτης στην ακμή της, ταυτόσημο προς απόπειρα αυτοσυνειδησία μας για να μη φοβόμαστε τον πραγματικό εαυτό μας. **Μέγιστης σπουδαιότητας συνέπειες προκύπτουν για το σήμερα.**

Και πρώτα, το Σάββατο, μετά την ποιητική Σπάρτη θα ασχοληθούμε με την **αχρήματη Σπάρτη**. Πώς η πόλη των εορτών της αιωνιότητας και της απερίσπαστης καλλιέργειας της τελειότητας αντιμετώπιζε στην ποιητική αμεριμνησία της την μέριμνα κατά τον δεύτερο πυλώνα των αναγκών του χρόνου; Θα αναλύσω λοιπόν την οικονομία της και το ιδιότυπο χρήμα της (*fiat money*) για εσωτερική λιανική αγοραπωλησία. Η κοινωνική βάση θα μελετηθεί – το σύστημα των Ομοίων, Ειλωτών και Περιοίκων. Ειδικά θα αντιμετωπίσουμε την ρύθμιση των 9000 ισότιμων κλήρων γης και το συναρτώμενο πληθυσμιακό πρόβλημα της Σπάρτης. Θα αναφερθώ εκτός της αγροτικής οικονομίας στην βιοτεχνία, καλλιτεχνία και εμπόριο. Και θα σκιαγραφήσω τα οικονομικά συστήματα και τις αρχές τους στην αρχαία Ελληνική πόλη, κυρίως στην Αθήνα ως αντίστιξη της Σπάρτης.

Όταν η Σπάρτη οικοδομούσε την κοινωνία της περί τον άξονα του ενός (“ένός δέ ἔστιν χρεία”), ένα δε είναι η τελειότητα της ανθρώπινης φύσης, και κατά συνέπεια μείωνε δραστικά την ασχολία της μέριμνας του χρόνου υπέρ της σχολής του εορτάζοντος κάλλους, η Κόρινθος επεδίδετο σε σύντονη βιοτεχνική και εμπορική δραστηριότητα αναπτύσσοντας δραματικά την οικονομία της. (Ίδρυση των Συρακουσών, Κορινθιακής αποικίας, 734 π.Χ., ένα χρόνο μετά τον αποικισμό της Νάξου στην Σικελία από την Χαλκίδα). Στο Άργος, ο ισχυρός ανήρ Φείδων μαζί με την γεωπολιτική προβολή και εξάπλωση στην Πελοπόννησο, εισάγει τα πρώτα μέτρα και σταθμά τυποποιώντας τις μονάδες των αγαθών, βασικό βήμα για την συστηματική ανάπτυξη της οικονομίας τόσο στην εσωτερική αγορά όσο και στο διεθνές εμπόριο. Σε αυτά τα μέτρα και σταθμά αργότερα στηρίχθηκε το Αιγιναίο νόμισμα, πρώτο της ηπειρωτικής Ελλάδας, σε αντίθεση προς το Ιωνολυδικό. (Έφορος, Fr.Gr.H. 70F115 Jacoby).

Η αντιπαράθεση πολιτικών και εξελίξεων της Σπάρτης αφ’ ενός, Κορίνθου και Άργους αφ’ ετέρου, Δωρικών πόλεων και των τριών, βρίθκει πολυδύναμου νοήματος. Θα το εκτυλίξουμε.

[Για την οικονομία της αρχαίας Ελλάδας δείτε το βιβλίο μου, Apostolos L. Pierris, *Value and Knowledge, The Philosophy of Economy in Classical Antiquity*, 2000, και μελέτες μου στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, σχετικές κατηγορίες].

Θεματικός τίτλος της ομιλίας μου είναι:

Η Δημιουργικότητα της Αχρήματης Πόλης

*

Και στην τρίτη συνάντηση της τριλογίας μας, την Κυριακή, θα σκοπεύσουμε στην διαλεύκανση της μητέρας των πρακτικών συγχύσεων για την Σπάρτη. Θα μιλήσω για Νόμο και Τάξη στην αρχαία πόλη (πάντα της ακμής, εννοείται). Οι αδέσποτες ορδές των νεαρωδών του Απόλλωνα που κατέλληξαν στην Σπάρτη δεν πειθάρχησαν ούτε σε νόμους ούτε σε άρχοντες, αλλά στον εαυτό τους. Ακύρωσαν και την βασιλεία, βάζοντας δύο άνακτες στον θρόνο, ανεξάρτητους και σε μόνιμη διάσταση. Μεγάλος σχετικά αριθμός γερόντων εμπόδιζε την άσκηση ουσιαστικής κυβέρνησης. Ο Λυκούργος, με θεία πρόσληψη, βρήκε το σύστημα που τους ταίριαζε, που μορφοποιούσε τον τρόπο ζωής τους και το αξιακό τους σύστημα έτσι ώστε χωρίς να αλλάζουν την ταυτότητά τους να διοχετεύεται η ενέργεια σε δημιουργικότητα αντί να δαπανάται σε τριβές. Ρήτρα απαγόρευε τους γραπτούς νόμους, Και οι Σπαρτιάτες ήσαν ειδικά απείθαρχοι, προκαλούσαν. Οὐ γὰρ ἀκούειν ὑπομένουσι τῶν προστατεῖν μὴ δυναμένων (Πλούταρχος). Έχουμε να κάνουμε με ένα αίνιγμα, την ανυπάκουη Τάξη. Γιατί τάξη ασφαλώς ίσχυε, κατ' ἐξοχήν. Εγγύησή της ήταν όμως ο τρόπος ζωής ως πολιτισμικό αγαθό. Η Διαθήκη του κάλλους και ο αναστολέας της Αιδούς αντικαθιστούσε τον Νόμο, το δε κύρος της τελειότητας αναπλήρωνε και περιθωριοποιούσε την εξουσία. Η επιβολή της Σπάρτης μέσα και έξω ήταν φυσική και αυτόματη. Λακεδαιμόνιοι δ' οὐκ εὐπείθειαν, ἀλλ' ἐπιθυμίαν ἐνειργάζοντο τοῖς ἄλλοις τοῦ ἄρχεσθαι και ὑπακούειν αὐτοῖς. Πολύ περισσότερο αυτό συνέβαινε μεταξύ των Ομοίων. Κατά την επιγραμματική διατύπωση του Ξενοφώντος, για τους Σπαρτιάτες της παρακμής ήδη στο πρώτο μισό του 4^{ου} αιώμα π.Χ., αυτοί πασχίζουν πολύ περισσότερο να άρχουν

παρά για να είναι άξιοι να άρχουν. Το αντίθετο στην περίοδο της ακμής.

Θα αναφερθώ εν παρόδω και με την αντίθετη προς την Λυκούργεια λογική του στησίματος του Νεοελληνικού κράτους και θα συγκρίνουμε τα επακόλουθα.

Θεματικός τίτλος της ομιλίας μου:

Ο Δωρικός «Κόσμος» της Άνομης Πόλης

***

Η ομιλίες θα γίνουν αντίστοιχα το Σάββατο 25 και την Κυριακή 26 Ιανουαρίου, 8.30 το βράδυ στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του Παλαιού Δημαρχείου.

Για τον συμβολισμό του χώρου σε σχέση με τις έρευνές μας έχω γράψει.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.